

In illud: Apparuit gratia dei omnibus hominibus

ΤΟΥ 'ΑΓΙΟΥ 'ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ὁμιλία εἰς τὸ Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὰ Θεοφάνια

1 Πρώην ὑμῖν περὶ σωφροσύνης διελέχθημεν καθάπερ μέμνησθε καὶ οἷον δὴ νόμον ἀνέγνωμεν οὕτως ἔχοντα· Πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Φοβερὸν τὸ ῥῆμα, καὶ γὰρ ἀναίσχυντον τὸ πάθος· δεινὴ ἡ ἀπόφασις, καὶ γὰρ χαλεπὴ ἡ ἐπιθυμία.

2 Καθάπερ οὖν κύνα τις ἔχων ἄγριον καὶ τοῖς παριούσιν ἐπιπηδῶντα πᾶσιν, οὐκ ἀνέχεται λελυμένον εἶναι καὶ ἄφετον, ἀλλὰ σιδηρᾷ ἀλύσει δήσας αὐτὸν παραδίδωσιν ταῖς χερσὶν τῶν οἰκετῶν μετὰ ἀσφαλείας κατέχειν, οὕτως καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς ἡμετέρους, κυνῶν ἀναιδέστερον ἐπιπηδῶντας τοῖς λαμπροῖς τῶν σωμάτων, οὐκ ἀφήσιν εἶναι λελυμένους, ἀλλ' ὥσπερ σιδηρᾷ ἀλύσει τῷ φόβῳ τῆς νομοθεσίας ἀποδήσας αὐτοῦς, παρέδωκεν μετὰ ἀσφαλείας κατέχειν τῷ λογισμῷ, προειπὼν καὶ ἀπειλήσας, εἰ διαφύγοιεν καὶ τινος τῶν παριόντων ἐπιλάβοιεντο, τὴν τῶν μοιχῶν αὐτὸν ἀπαιτήσιν τιμωρίαν. Πᾶς γὰρ ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

3 Τοῦτο δὲ ἠπέιλησεν τῶν ὀρώντων κηδόμενος. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν κυνῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ οἱ δάκνοντες κύνες, ἀλλ' οἱ δακνόμενοι ἄνθρωποι τὰ ἔλκη λαμβάνουσιν· ἐπὶ δὲ τῶν ἀσελγῶς ὀρώντων ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ὀρωμένων γυναικῶν, οὐχ αἱ ὀρώμεναι γυναῖκες, ἀλλ' οἱ ὀρώντες ἄνθρωποι τὰ τραύματα δέχονται. Ἐκεῖ ὁ δηχθεὶς ἐπλήγη, ἐνταῦθα ὁ δάκνων τὸν ἰὸν ἔλαβεν.

4 Διὰ τοῦτο αὐτοὺς ἀσφαλίζεται, διὰ τοῦτο βλέφαρα καὶ βλεφαρίδας τοῖς ὀφθαλμοῖς περιέθηκεν, ἵνα μὴ διὰ παντὸς ἀνεωγμένας ἔχῃς τὰς θυρίδας. Ὅταν γὰρ θύραι διὰ παντὸς ᾧσιν ἀνεωγμέναι, μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας ὁ ληστής ἐπιεσέρχεται, μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας τὸν θησαυρὸν τῆς σωφροσύνης συλᾷ. Διὰ τοῦτο κόραι καλοῦνται τῶν ὀφθαλμῶν αἱ βολαί, ἵνα μάθῃς ὅτι αἰσχύνεσθαι χρή καὶ ἐρυθριᾶν· καθάπερ γὰρ αἱ ἀπειρόγαμοι καὶ θαλαμευόμεναι οὐκ ἀνέχονται οὐδὲ πρὸς τοὺς οἰκείους μετὰ ἀναιδεΐας ἰδεῖν, οὕτω καὶ τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν χρή, καθάπερ κόρας ἀπειρογάμους ἐν θαλάμῳ, τῷ ὀφθαλμῷ καθημένας, μὴ ἀναίσχυντως ἀπάσαις ἐπαφιέναι ταῖς ὄψεσιν ἑαυτάς, ἐπεὶ οὐκ ἂν κόραι λοιπόν, ἀλλὰ κύνες ἀναίσχυντοι. 5 Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ σωφροσύνης ἱκανῶς εἴρηται καὶ τότε καὶ νῦν τοῖς προσέχουσιν· τὸ δὲ ζητούμενον, οὐχ ἵνα συνεχῆς ἡ παρ' ἡμῶν διδασκαλία γένηται καὶ συνεχῆς ἡ παρ' ὑμῶν ἢ ἀκρόασις, ἀλλ' ἵνα τι καὶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας διδασκαλίας καὶ ἀπὸ τῆς ὑμετέρας ἀκρόασεως γένηται πλεον εἰς λόγον ζωῆς τῆς ὑμετέρας, εἰς καύχημα ἡμέτερον, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον Θεοῦ, ἵνα δυνηθῶ κάγω κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καυχᾶσθαι ἐκ τῶν κατορθωμάτων ὑμῶν καὶ εἰπεῖν· Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ἃ ἐμοὶ ἔδωκεν ὁ Θεός. 6 Γενέσθω τὰ ῥήματα τὰ ἡμέτερα πράγματα δι' ὑμῶν. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν γεηπόνων οὐ τοῦτό ἐστιν τὸ ζητούμενον ζεῦξαι βοῦς ἀροτῆρας καὶ βαθεῖαν αὐλάκα τεμεῖν καὶ καταβαλεῖν τὰ σπέρματα, ἀλλὰ δεῖξαι κομῶντα τὰ λήϊα καὶ τὴν ἄλωνα τῶν δραγμάτων πεπληρωμένην, ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ διακαθαίρων αὐτὴν, οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, μηδαμοῦ τῆς ἄλωνος ἄχυρον εὔρη, ἀλλὰ πανταχοῦ σίτον, πανταχοῦ καρπὸν ὄριμον εἰς βασιλικὰς ἀποθήκας ἀπενεχθῆναι δυνάμενον. Ἡξει γὰρ, ἥξει πάντως ἐκεῖνος ὁ βαπτίζων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρὶ· καὶ τὸν μὲν σίτον συνάξει εἰς τὰς ἀποθήκας, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. Μεγάλῃ ἢ τιμωρία, ἀλλ' ἐὰν θέλωμεν, οὐ λημψόμεθα τὴν τιμωρίαν οὐδὲ ἐσόμεθα ἄχυρα. 7 Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἁμαρτία· καθάπερ τὰ ἄχυρα τῶν ἀλόγων ζώων ἐστὶ τροφή καὶ πυρὸς

δαπάνη, οὕτως καὶ ἡ ἀμαρτία τοῦ μέλλοντος πυρὸς ἐστὶν δαπάνη. Βούλη μαθεῖν πῶς ἐστὶν πυρὸς δαπάνη ἢ ἀμαρτία; Εἴ τις ἐποικοδομεῖ φησὶν ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἐκάστου τὸ ἔργον φανερόν γενήσεται· ἢ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. Εἴ τινας τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται. Ἴδου πυρὸς δαπάνη ἢ ἀμαρτία.

8 Ἄκουσον πῶς καὶ ἀφροσύνη ἐστὶν καὶ ἀλόγων τροφή παθῶν· ἄκουσον τοῦ Δαβὶδ λέγοντος· Αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου· ὥσει φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ· προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. Τὸ ἄχυρον πάλιν κοῦφόν ἐστὶν καὶ εὐρίπιστον καὶ μικρᾷ ἀνέμου προσβολῇ ταχέως μετεωρίζεται καὶ πανταχοῦ περιφέρεται. Τοιοῦτοὶ εἰσὶν τῶν ἀνθρώπων οἱ ῥαδίως ὑπὸ ὀργῆς ἐξαπτόμενοι, οἱ ταχέως ὑπὸ ἀνοίας φυσώμενοι. Διὰ τοῦτο παραινεῖ τις λέγων· Μὴ λίκμα παντὶ ἀνέμῳ ἵνα μὴ μείνης ἄχυρον ἀλλ' ἴσθι ἐστηριγμένος ἐπὶ τῇ πέτρᾳ.

9 Διὰ τοῦτο γὰρ ἦλθεν ὁ Χριστὸς, οὐχ ἵνα τὰ παλαιὰ ἀμαρτήματα καταλύσῃ μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα ἡμᾶς διορθώσῃ. Τοῦτο καὶ Παῦλος, δεικνύς ὅτι οὐ διὰ τὰ παλαιὰ μόνον ἦλθεν ἀμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ μέλλοντα κατορθώματα, ἐβόα τῆμερον· Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, παιδεύουσα ἡμᾶς. Ἀλλὰ διανύσθητε· πάλιν γὰρ τοὺς θησαυροὺς διανοίγομεν, πάλιν τοὺς μαργαρίτας δείκνυμεν· μηδεὶς τοίνυν διαδράμῃ τῶν εἰρημένων τὸ κάλλος· Ἐπεφάνη ἡ χάρις.

10 Διὰ τί οὐκ εἶπεν· ἐδόθη ἡ χάρις; Ἴνα μάθῃς ὅτι, πρὸ τοῦ φανῆναι τὴν χάριν, ἐν σκότει τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις ἐκάθητο· τοῖς γὰρ ἐν σκότει καθημένοις ὁ Χριστὸς φαίνει, ὅπερ οὖν καὶ ὁ προφήτης προαναφωνῶν ἔλεγεν· Ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκότει εἶδεν φῶς μέγα. Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σωτήριος. Εἶδες ἀποστόλων καὶ προφητῶν συμφωνίαν; Ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκότει· τοιαύτη γὰρ ἡ φύσις τοῦ σκότους· ὅπου περ ἂν καταλάβῃ τοὺς ἀνθρώπους, εὐθέως καθίζει αὐτοὺς καὶ οὐκ ἀφήσιν προβῆναι περαιτέρω, ἢ βάδισις σφαλέρᾳ καὶ ἐπικίνδυνος γίνεται. Ὁδηγῶν τοίνυν καὶ τὸ ἄπρακτον τῆς φύσεως ἡμῶν πρὸς ἀρετὴν, ἔλεγεν· Ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκότει εἶδεν φῶς μέγα.

11 Οὐ τοῦτο δὲ μόνον ἐνδείκνυται ἡμῖν τὸ ἀποστολικὸν ῥῆμα τὸ ἐπεφάνη, ἀλλὰ καὶ ἕτερον πρὸς τούτοις. Ποῖον δὲ τοῦτο; Ὅτι οὐχ ἡμεῖς ζητήσαντες εὗρομεν τὸ φῶς, ἀλλὰ τοῦτο ἡμῖν ἐπεφάνη· οὐχ ἡμεῖς ἀπήλθαμεν πρὸς αὐτόν, ἀλλ' αὐτὸς προσεγένετο πρὸς ἡμᾶς. Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ὑμᾶς ἐξελεξάμην. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ πάλιν, συνωδᾷ τούτοις βῶν, ἔλεγεν· Τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην· νῦν δὲ οὐκ ἐπέγνων, ἀλλ' ἐπεγνώσθην. Καὶ πρὸς Φιλιππησίους δὲ γράφων ἔλεγεν· Διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω ἐφ' ᾧ καὶ κατελήμφθην, διὰ πάντων δηλῶν ὅτι οὐχ ἡμέτερον κατόρθωμα γέγονεν ἡμῶν ἢ σωτηρία, ἀλλὰ θεῖα χάριτι πάντες ἐσώθημεν· ὅπερ οὖν καὶ ἐνταῦθα αἰνιττεται λέγων· Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ.

12 Ποῖα χάρις; Καὶ γὰρ καὶ τῆς παλαιᾶς χάρις ἔστιν καὶ ὁ Ἰωάννης ἐβόα λέγων· Χάριν ἀντὶ χάριτος ἐλάβομεν. Καὶ γὰρ ὄντως χάρις καὶ ἡ τῆς παλαιᾶς, ἀπαλλάξασα αὐτοὺς τῆς δουλείας τῆς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ μυρίων κακῶν ἐτέρων· ἀλλὰ μείζων αὕτη ἡ χάρις. Τότε μὲν γὰρ τῶν Αἰγυπτίων ἀπήλλαξεν, νῦν δὲ τῆς τῶν δαιμόνων ἠλευθέρωσεν τυραννίδος· τότε ἀπὸ λαξεν τῆς μανίας Φαραώ, νῦν δὲ τῆς κατοχῆς τοῦ διαβόλου· τότε διὰ Μωϋσέως, νῦν δὲ διὰ τοῦ Μονογενοῦς· τότε διὰ ῥάβδου, νῦν δὲ διὰ σταυροῦ· τότε διὰ θαλάσσης ἐρυθρᾶς, νῦν δὲ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας· τότε ἀπὸ πηλοῦ καὶ πλινθείας ἐξήγαγεν, νῦν δὲ ἀπὸ θανάτου καὶ ἀμαρτίας· τότε εἰς γῆν ῥέουσιν γάλα καὶ μέλι, νῦν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν εἰσήγαγεν.

13 Ὅντως ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σωτήριος. Ἀλλὰ τίνας ἔνεκεν, ὧ μακάριε Παῦλε, τοσαῦτα κατορθώματα παρέδραμες ἐνὶ ῥήματι; Ἀνακάλυψόν μοι τὴν χάριν, εἶπέ μοι τὸ πέλαγος τῶν δωρεῶν. Ἀρκεῖ πάντα παραστῆσαι, φησὶν, ἡ τοῦ δεδωκότος φιλανθρωπία· ὅταν γὰρ Θεοῦ χάρις ᾖ, οὐκ ἔχει μέτρον ἡ χάρις. Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἄνθρωπος ἐγένετο, διὰ σὲ μορφὴν δούλου ἔλαβεν, ἵνα ἐλεύθερον ποιήσῃ τὸν δοῦλον. Καὶ καθάπερ δεσπότης, σφόδρα φιλῶν οἰκέτην, τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ περιβάλλεται, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς, φιλῶν τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν, τὸ ἱμάτιον αὐτῆς περιεβάλετο. Ἀνθρώπου μὲν ἔλεος ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦ δὲ Θεοῦ τὸ ἔλεος ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. Εἶδες πῶς καὶ τὸ μέγεθος ἔδειξεν τῆς χάριτος καὶ τὸ καθολικὸν τῆς δωρεᾶς, τὸν δεδωκότα εἰπών;

14 Ἀλλὰ τίς ἐστὶν σωτήριος ἴδωμεν. Αἱ χάριτες ἀπὸ τῶν διδόντων τὰ ὀνόματα λαμβάνουσιν, οἷον ὅταν ἄρχων δῶ χάριν, ἀρχοντικὴ καλεῖται χάρις, ὅταν βασιλεὺς δῶ χάριν, βασιλικὴ καλεῖται χάρις· ἐπεὶ οὖν καὶ ἐνταῦθα ὁ Σωτὴρ ἔδωκε τὴν χάριν, σωτήριος ἡ χάρις λέγεται. Διὰ τοῦτο γὰρ φησιν· Καὶ λέγεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὅτι αὐτὸς σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.

15 Καὶ πῶς, φησὶν, εἰ καθολικὴ χάρις ἐστὶν καὶ εἰς τὴν οἰκουμένην ἐξέχεεν τὴν δωρεάν, τὸν λαὸν αὐτοῦ μόνον σώζειν ἐπηγγείλατο; Ὁ γὰρ Ἰουδαϊκὸς μόνος οὗτος ἐχρημάτιζεν ἢ ἄλλος ἐμπροσθεν, ἀλλ' οὐκ ἔμεινεν μόνος οὗτος χρηματίζων· ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα ἀνάξιοι τῆς τιμῆς εὐρέθησαν, μετέβην προσηγορία εἰς τὴν οἰκουμένην πᾶσαν.

16 Ὅτι γὰρ λαὸς αὐτοῦ ἡμεῖς, ἄκουσον σαφῶς τοῦ Ὡσηὲ λέγοντος καὶ τοῦ Παύλου ἐρμηνεύοντος· Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου λαόν μου. Καὶ ὅτι περὶ ἡμῶν εἴρηται δῆλον ἐκεῖθεν· ἡμεῖς ἐσμεν οἱ οὐ λαός, ἡμεῖς ἐγενόμεθα λαός. Καὶ ἕτερον δὲ τούτου σαφέστερον ἄκουσον· Καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρρήθη αὐτοῖς οὐ λαός μου, ὑμεῖς ἐκεῖ κληθήσεσθε υἱοὶ Θεοῦ ζώντος. Ποίω τόπῳ; Ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φησὶν· ἐκεῖ γὰρ οἱ προφηταὶ ἔλεγον οὐ λαός μου, καὶ ἐκεῖ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν ὁ Χριστὸς· Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ εἰσέλθητε, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ Ἰουδαίᾳ πάλιν εἶπεν· Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. Εἶδες πῶς ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρρήθη αὐτοῖς οὐ λαός μου, ἐκεῖ ἐκλήθησαν υἱοὶ Θεοῦ ζώντος; Διὰ τοῦτο φησιν· Αὐτὸς σώσει τὸν λαὸν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.

17 Μεγάλῃ σωτηρίᾳ ὄντως· οὐδὲ γὰρ οὕτω μέγα ἀπαλλαγῆναι θανάτου ὡς μέγα ἀπαλλαγῆναι ἁμαρτίας· διὰ γὰρ τὴν ἁμαρτίαν ὁ θάνατος, οὐ διὰ τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία. Καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι αὕτη μείζων ἡ ἀπαλλαγὴ καὶ, ταύτης ἀνηρημένης, οὐκ ἔστιν φοβερός ὁ θάνατος, ἀπ' αὐτοῦ σκόπει τοῦτο τοῦ δεσποτικοῦ.

18 Τὸ γὰρ σῶμα ἐκεῖνο ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, καὶ ἐμπροσθεν εἰς τὸν θάνατον ὠδίνῃς αὐτῷ πικρὰς ἤγειρεν καὶ διέρρηξεν αὐτοῦ τὴν γαστέρα· καὶ οὐ μόνον οὐ κατεπόθη, ἀλλὰ καὶ ἠφάνισεν αὐτὸν εἰς τέλος. Καὶ καθάπερ ὁ Δανιήλ, μάζαν εἰς τὸ στόμα τοῦ δράκοντος ἐμβαλὼν, διέφθειρεν τὸ θηρίον, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς, τὴν σάρκα τὴν ἑαυτοῦ εἰς τὸ στόμα τοῦ θανάτου ῥίψας, διέσχισεν αὐτοῦ τὴν γαστέρα· καὶ γὰρ κέντρον θανάτου ἡ ἁμαρτία. Ἀνελὼν τοίνυν τὸ κέντρον, εἴασεν λοιπὸν τὸ θηρίον ἀνενέργητον.

19 Ἀλλὰ καὶ τὸ ζητούμενον ἐκεῖνό ἐστιν· τί δηποτοῦν εἰπὼν ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σωτήριος, ἐπήγαγεν παιδεύουσα ἡμᾶς. Ἡ γὰρ χάρις οὐ παιδεύει, ἀλλὰ ἀφήσιν ἁμαρτήματα· συγγνώμην δίδωσιν, οὐ παιδεῖαν ἐπάγει. Ἀλλὰ μὴ φοβηθῆς τὸ ὄνομα τῆς παιδείας· ἔστιν παιδεία κόλασις καὶ ἔστιν παιδεία διδασκαλία· Ὅν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει φησὶν· μαθητῶν δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. Ἐνταῦθα παιδεία ἡ κόλασις ἐστίν. Ἄκουσον ἀλλαχοῦ πῶς ἡ παιδεία διδάσκαλός ἐστιν· Μακάριος ἄνθρωπος ὃν ἂν παιδεύσῃς, Κύριε, καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξεις αὐτόν. Κατὰ τοῦτο τοίνυν ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σωτήριος, παιδεύουσα ἡμᾶς.

20 Καὶ πῶς διδάσκει ἡ χάρις; Ἡ γὰρ χάρις ἀμαρτήματα ἀφήσιν, ἀλλ' αὕτη ἡ ἄφεσις τῶν ἀμαρτιῶν διδασκαλία κατορθωμάτων ἐστίν· καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τὸν νοῦν ἐχόντων οὐχ οὕτω μάλιστα καὶ πληγαὶ παιδεύουσιν πολλοὺς ὡς ἀμαρτημάτων συγχώρησις. Ὅταν γοῦν ἴδῃ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ συγχωρήσαντος, ὁ ἡμαρτηκῶς ἑαυτὸν ἀκριβέστερον ποιεῖ πρὸς τὰ μέλλοντα κατορθώματα. Καὶ οὕτως αὐτὸν παιδεύει ἡ χάρις, μαστίγων μᾶλλον κατανύττουσα· ἐρυθριᾷ γὰρ καὶ αἰσχύνεται πάλιν τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν, δυσωπεῖται τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς τοῦ εὐεργετήσαντος καὶ γίνεται παιδευσις ἡ χάρις.

21 Βούλει μαθεῖν καὶ ἐτέρωθεν πῶς καὶ χάρις ἐστὶν καὶ παιδευσις, πῶς καὶ ἐχαρίσατο καὶ ἐπαίδευσεν ὁ Χριστός; Εἶδεν τὸν παραλελυμένον, συνέπηξεν αὐτοῦ τὰ νεῦρα, διωρθώσατο τῆς φύσεως αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν, ἐπανήγαγεν πρὸς τὴν προτέραν ὑγίαν τὸ σῶμα, εἶτα ὕστερον ἰδὼν αὐτὸν ἔλεγεν· Ἴδου ὑγιῆς γέγοναστοῦτο χάρισμα καὶ ἀμαρτάνει, τοῦτο παιδείας καὶ διδασκαλίας. Καὶ τοῖς μαθηταῖς ἀμφοτέρωθεν ἐνεχείρισεν· εἰπὼν μὲν γὰρ πορευθέντες βαπτίζετε πάντα τὰ ἔθνη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὴν χάριν ἐδήλωσεν, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων· ἐπαγαγὼν δὲ διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετείλάμην ὑμῖν, τὴν παιδείαν ἐπέφηεν. Ἄ δὲ καὶ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σωτήριος, παιδεύουσα ἡμᾶς.

22 Ὑπὲρ δὲ τούτων ἀπάτων εὐχαριστήσωμεν τῷ Θεῷ καὶ διὰ παντὸς ἔχωμεν διὰ μνήμης τὴν χάριν ταύτην· κἂν τετυφωμένος ᾖς, κἂν εὐθυμῆς, παιδεύσει σε ἡ χάρις μετριάζειν. Ὅταν γὰρ ἐννοήσῃς ὅτι ὁ τῶν ἀγγέλων δεσπότης, Θεὸς ὁ σύνθρονος τοῦ πατρὸς, δούλου μορφὴν ἔλαβεν, οὐ δυνήσῃ ποτὲ ὀργῆς ἢ ἀπονοίας πάθος κατασχεῖν ἐν τῇ ψυχῇ.

23 Οὕτω γοῦν καὶ Παῦλος παιδεύει ἐν ταπεινοφροσύνῃ ἡμᾶς, δεικνὺς ὅτι τοῦτο αὐτὸ χάρις ἐστὶν καὶ διδασκαλία· διὸ καὶ τῆς χάριτος ἀναμιμνήσκει πρότερον. Καὶ ποῦ τοῦτο ποιεῖ; Φιλιππησίοις γράφων καὶ βουλόμενος αὐτοὺς πείσαι παραχωρεῖν ἀλλήλοις τῶν πρωτείων, οὕτως συνεβούλευσεν· Τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους προηγούμενοι ὑπηρέτας ἑαυτῶν. Εἶτα τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τῆς χάριτος ἐπήγαγεν εἰπὼν· Τοῦτο γὰρ φησὶν φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν ὁ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσεν, μορφὴν δούλου λαβὼν· καὶ σχήματι ἐύρηθεις ὡς ἄνθρωπος ἐταπεινώσεν ἑαυτόν.

24 Εἶδες πῶς τὴν χάριν εἰς μέσον ἀγαγὼν διδασκαλίαν τὸ πρᾶγμα ἐκάλεσεν; Οὕτω, καὶ ὅταν εἰς ἀγάπην προτρέπηται, ποιεῖ, τῆς χάριτος ἀναμιμνήσκων καὶ λέγων· Καθὼς ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Παιδευθῶμεν τοίνυν ἀπὸ τῆς χάριτος καὶ εὐχαριστήσωμεν τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ καὶ διὰ τὴν γενομένην εἰς ἡμᾶς δωρεάν καὶ διὰ τὴν ἐκ τῆς χάριτος διδασκαλίαν, ὅτι καὶ τῶν προτέρων ἀμαρτημάτων ἀπηλλάγημεν καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα κατορθώματα μεγίστην ἔχομεν ἀσφάλειαν τῶν ἀμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν.

25 Καὶ καθάπερ ἐν κατόπτρῳ, τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ λόγου, τὸν βίον τὸν ἡμέτερον κατανώμεν μετὰ ἀκριβείας καὶ ῥυθμίζομεν τὰ ἡμελημένα τῶν πράξεων. Καὶ ὅπερ ἐν τοῖς κουρίοις καθεζόμενοι ποιοῦσιν ἄνθρωποι μετὰ τὸ τὴν τρίχα ἀποκείρασθαι τῆς κεφαλῆς, τὸ κάτοπτρον τῇ δεξιᾷ κατέχοντες, περισκοπούμενοι μήπου τι κατὰ τὴν κουρὰν ἀμάρτημα γέγονεν τῇ κεφαλῇ, κατὰ τούτων καὶ σὺ ποίησον· καθάπερ κάτοπτρον τὴν διδασκαλίαν τοῦ λόγου λαβὼν, ἀπ' αὐτῆς σου τὸν βίον θεωρεῖ πάντα, κἂν ἴδῃς ἀμάρτημά τι γεγενημένον, εὐθέως διόρθωσαι.

26 Οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες ποιοῦσιν· ἀπὸ γὰρ τῆς εὐνῆς εὐθέως διανιστάμεναι, τὴν τε ὄψιν ἀποσμήχουσιν καὶ τὴν τῶν τριχῶν κόμην διατιθέασιν, καὶ πρὸς τὸ

κάτοπτρον βλέπουσαι, τοῦ κάλλους τῆς ὄψεως οὕτω τὴν δοκιμασίαν ποιοῦνται, ὥστε μηδὲν ἡμελημένον παραδραμεῖν. Καὶ σὺ τοίνυν λαβὼν τὸ κάτοπτρον τῆς διδασκαλίας, μόρφωσον καὶ τύπωσον τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς· ἔχεις γὰρ ἄνδρα καὶ σὺ ᾧ μέλλεις ἀρέσκειν· ὥσπερ ἐκεῖναι οὐδὲν πρὸ τοῦ ἔργου τούτου ποιοῦνται, οὕτω καὶ σὺ μηδὲν ταύτης προτίμα τῆς σπουδῆς, ἀλλὰ κἂν ἄπασαν τὴν οἰκίαν ἡμελημένην ἴδοις, πρότερον ἄρῃσιν τῷ ἀνδρὶ, καὶ τότε τὰ ἄλλα διάθες καλῶς. Ὅτι γὰρ ἔχεις ἄνδρα καὶ σὺ, ἄκουσον τοῦ Παύλου λέγοντος· Ἠρμოსάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον παραστήσαι τῷ Χριστῷ. Ὅσω δὲ μείζων τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἡ ἀξία, τοσοῦτω μείζονα παρ' ἡμῶν γενέσθαι χρή τὴν σπουδὴν· ὁ γὰρ εἰς κάλλος βλέπει ψυχῆς καὶ ταύτην βούλεται καλλωπίζεσθαι τὴν ὄψιν. Πᾶσα γὰρ ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν.

27 Ταύτην τοίνυν τὴν δόξαν καλλωπίζωμεν, ἵνα μετὰ ταύτης ἅπαντες τῷ βασιλεῖ τῆς δόξης παραστήσαντες τῆς αἰωνίου καὶ ἀθανάτου τύχῳμεν τιμῆς· χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.